

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ex Illvstrissimo Cardinali Bellarmino Epitome
Controuersiarum Omnium huius Aeui
Lvthero-Calvinisticarvm Sub diuersis Titulis bis
Quadripertitis digestarum**

Coppenstein, Johann Andreas

Mogvntiae, 1624

IX. De Laicis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11726

Hinc corrunt obiecta prius.

II. LUTHERVS *art. ult. BRENTIUS in Confess. Wirtembergicæ de Votis* Nefas ducunt MENDICARE Monachos; esseque ob id extra statum salutis.

SVADENT. 1. Quia exponunt se periculo moriendi fame.

2. Quia eleemosinæ debentur solum impotentibus ad se alendos.

3. Quia diuina humanaque lex vetat voluntariam mendicitatem. Ita & olim damnati, hæretici in meo *Antichristo part. 2. q. 29.*

4. Quia Christus, etsi pauper, non tamen mendicauit; ut Adæ successor in orbis domino, licet obstante ei lege civili.

5. Etsi mendicasset Christus, esset tamen opus admirandum, non imitandum; sicut ieiunium XL. dierum.

6. Apostolorum vita, omnia relinquentium, erat solum ad tempus instituta, & Dominus reuocauit, Luc. 22. *Sed nunc, qui habes sacco, tollat, similiter & peram.*

7. Quia Apostoli ex iustitia victum à populo repetebant; Matth. 10. *Dignus est operarius mercede sua.* 1. Cor. 9. *Quia militat stipendiis suis unquam?*

AUTOR. Vitam MENDICANTIVM Religiosorum Pontifices, & generale Concilium Lugdunense approbarunt, ut sanctam: Et rectè. I. Domini & Apostolorum fundatam Exemplo, & Doctrinâ. Vide in meo *Antichristo part. 2. quest. 29.* 2. Illustratam à Deo miraculis; præsertim per S. Dominicum & S. Franciscum, qui ad instar Regulæ sibi acceperunt caput 10. Matthæi: sequentibus signis, ad innumeram infidelium conuersionem.

DICO AD I. Psal. 36. *Iunior fui, etenim senii, & non vidi iustum derelictum. Spera in Domino, & fac bonitatem; & inhabitabit te terra, & pascet te in diuitiis eius.* Adeo non periculum est de morte ex fame; nec est tentatio contra Deum.

AD II. Debentur maximè propter Christum pauperibus; inque Christi Euangelio laborantibus.

AD III. D. Thomas opusc. 19. I.

sto, *Non erit mendicium inter vos, mandatur diuitibus liberalitas, ne quis egere sinatur. Deinde promittitur tanta vbertas, per quam non erit mendicium.*

AD IV. Dominium illud originale perit per iustè introductam rerum diuisionem: vnde carere eo voluit Dominus. Nec tamen ex carentia domini, sed amore solo Paupertatis, mendicatus erat: nec ditescere voluit, cum potuisset, in Regem electus: quod fugit.

AD V. Est & imitandum; quò minus ad id miraculo opus; sicut nec ad dierum XL. ieiunium.

AD VI. Si ad tempus; ergo licita est in se vita mendica. Neque reuocauit Christus, ut patet, 1. Cor. 9. Sed ostendit, in quanto sint timore fururi tempore Passionis suæ. Nam qui dixit: *Nolite possidere aurum:* Ipse loculos habebat sub fure custode Iuda.

AD VII. Apostoli non ex debito ministrabant spiritalia populo, sed ex charitate, Christo quidem adhuc viuente; ideo non ex iustitia quoque exigebat sustentationem; sed ex æquitate & charitate.

IX. DE LAICIS.

QVÆSTIO LXX.

An Politica Potestas sit bona, & licita Christianis?

DONATISTÆ Magistratum Autoritatem omnino tollebant.

LIBERTINI nuperi, prætexu Christianæ Libertatis, idem inuouarunt primi.

ANABAPTISTÆ & TRINITARIÏ in Transyluania licet fateri cogantur, in Veteri

Gg Tc-

Testamento Magistratum à Deo fuisse; Christianis tamen licitum esse negant, quin & displicere Deo: Ac proinde Christum Falsum habere in sua Ecclesia Reges, Principes: Christum verum nil tale pati posse.

SVADENT istis. 1. Quia, Christus & Apostoli vetant. Matth. 17. *Reges Gentium. &c. Ergo liberi sunt Filij.* Luc. 22. *Reges gentium dominantur eorum: Vos autem non sic.* Rom. 13. *Nemini quicquam debeatis, nisi ut inimicem diligatis.* 1. Cor. 7. *Prelio emi estis; nolite fieri serui hominum:* 2. Cor. 8. *Vnus Dominus:* Eph. *Vna fides.* &c.

2. Quia, plerique abutuntur potentiâ: vt Nemrod, Pharao, Nebuchodonosor, Saul, Roboam.

3. Quia, Iudæis permissus fuit Magistratus ob imperfectionem, vt pueris: *Gal. 4.* At nos Viri sumus perfecti, & Vncti.

4. Deus creauit hominem liberum; peccatum introduxit dominatum & subiectionem: At per Christum liberati sumus. Dictumque, *Dominamini piscibus;* non *hominibus.* Quia naturâ æquales sunt omnes.

AUTOR. Bonus, & licitus est Magistratus Christianis. I. Sic Scriptura in *Antichristo part. 2. q. 30.* Nam licet Christianos subesse Ethnico; ergo magis subesse Christiano Magistratui: at subesse plus aduersatur Christianæ libertati; ergo magis etiam licet præesse Christianis.

2. Quia viri sancti gesserunt Magistratum, Melchised. Ioseph, Moyses, Iosue, &c. Regulus, *Ioan. 4.* Paulus Proconsul, *Act. 13.* Quod autem rara sint in Nouo Testamento exempla, fit, quia Christo regnum auspiciari placuit à pauperibus, *1. Cor. 1.* Ne videretur Ecclesia creuisse ex humana potentia; quæ potius 300. annis oppressa creuit. Nec exempla malorum Principum esse pro-

bant malum principari; cum & aliis in rebus mali abutantur bonis.

3. Natura humana socialem vitam requirit, ob mutuam necessitatē: isthuc autem opus regimine est. Bruta sufficiunt sibi ipsis, per naturam sat instructa; at homo sit oportet homini Deus.

4. Quia politica potestas à Deo est, in genere. &c. teste Scriptura in Antichristo: nam consequitur necessariò ad naturam hominis; ergo est ab autore naturæ. Item in genere potestas pendet ex iure naturæ, non ex hominum consensu; nam debent ab aliquo regi, nî perire malint. Est autem ea potestas immediata in multitudine iure diuino: nam nullus in particulari præesse potest ex se magis, quam alter. Cùmque nec multitudine præesse queat, ideo tenetur eam trãfere in vnum, aut plures, eo pacto, quo placuerit: Et hinc existunt species regiminis Monarchia, Aristocratia, Democratia.

5. Quia status politicus fuisse quoque in statu innocentia; cum etiam tunc homo fuisse naturaliter animal ciuile & sociale: societas autem est multitudo ordinata. Vide *Bellarmin. libr. 3. de Laticis. cap. 7.*

DICO AD I. Christus non prohibuit principari: nam id solis dixit Apostolis, ne dominantur more sæcularium: Voluit tamen eos præesse; ideo ibidem ait: *Qui Præcessor est, sicut minister.* Modum igitur vetat dominandi, nō ipsum Præsidere. Vnde iussit Matth. 22. *Reddite, quæ sunt Cesaris, Cesari.* Proinde, Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt.* Itaque qui

qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Non sine causa hæc gladium portat.

AD II. Abusus rei est abutentium noxa, rei; bonitati nil adimit. Sic foret instituta à Christo potestas etiam Ecclesiastica etiam eliminanda; ut quæ multi sint abusi. item matrimonium &c. Vnde, I. Pet. 2. *Subditi estote omni tempore Dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discoloris.*

AD III. Iudæis non ob imperfectiorem permissus est magistratus; sed ob ius diuinum, & naturale &c.

AD IV. Quinideo Deus fecit mulierem ex viro, & non creauit viros multos; ut ex vno omnes nati scirent esse ordinem debere & præfecturam, saluâ libertate arbitrii cuiusque. Peccatum verò induxit dominatum Coëtionis, non Directionis; nam hic & in statu innocentia fuisset: Christus autem nos liberauit à seruitute peccati, non principatus.

Atque in istis sentiunt nobiscum Lutheri-Caluinistæ. Sicut & in hoc: Dominium & in impiis esse posse.

QVÆSTIO LXXI.

Potestas politica an possit condere leges in conscientia obligantes?

WALDENSES olim, & ANABAPTISTAE hodie negant licere Magistratui ciuiles condere leges; iudicia exercere: Punire improbos.

SVADENT istis. 1. Matth. 5. *Siquis soluerit secum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere; da ei & pallium.* 2. 1. Corinth. 6. *Delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Cur non magis fraudem patimini? Quare non magis iniuriam accipitis?* 3. *Dicitur est antiquis, Matth. 5. oculus pro oculo,*

dentem pro dente. Ego autem dico vobis, Non resistes malo. Matth. 26. Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt.

AUTOR. Christiano Magistratui licet condere leges. 1. Teste S. Scriptura, in meo *Antichristop. 2. q. 30.* 2. Ratio. Quia ciuili vitæ, cum sit socialis, necessaria est directio & regula suarum actionum in consuetudine, commerciis, obedientia. &c. Natura verò cum solâ generalia ostendat principia; sunt hominibus particularia ex iis deducenda ac proponenda. Nec sufficit lex Euangelii; ut quæ sit de diuinis; de humanis igitur humanas leges dare est hominis, à Deo cæteris præpositi. Vnde, *Legibus antiquis resstat Romanus, Virisq.* 3. Libertas Christiana postulat leges ciuiles, quibus, post Deum, conseruetur à peccato, Libertati veræ contrario. Teste Scriptura in Antichristo. 4. Lex diuina non pugnat cum libertate Christiana; quia Adæ creato libero, lex data est, Genes. 2. *De ligno scientia boni & mali non comedes.* Ergo nec humana lex pugnat cum libertate: quia quoad obligationem diuinam & lex humana sunt æquales.

II. IUDICIA EXERCERE licet Christianis Principibus: Nil enim prodesse leges, nisi licita forent iudicia. At leges tolli nequeunt: ergo nec iudicia. Ps. 2. *Reges intelligite, qui iudicatis terram.* Deut. 16. *Iudices & Ministros constitues in omnibus portis, ut iudicent populum iusto iudicio.* 1. Corinth. 6. *Secularia iudicia se habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad iudicandum. Sic non est sapiens quisquam in vobis, qui iudicare possit fratrem suum?*

Gg 2 Dico

DICO AD I. Augustinus epistola 3. ait. Ibidem dicitur: *Si quis te percusserit in unam maxillam, prabe ei & alteram.* Christus tamen ipse percussus non præbuit alteram; docens Consilia non esse Præcepta.

AD II. Necessè est, quia delicta fiunt, ut & iudicia exercentur. Non igitur hæc arguit, sed illa.

AD III. Lex vetus permisit talionem; Christus hanc sustulit, aiunt S. Patres. Dein, ait S. Thomas in 3. dist. 30. *Dictum antiquis, oculus pro oculo:* Non reprehendit legem, aut talionem; sed prohibet priuatis appetitum vindictæ, quem ex ea lege Pharisei licere contendebant. Istud, *Non Resistere malo,* intelligitur non offensiuè, sed Defensiuè resistendum.

III. PUNIRE licet perturbatores Iustorū. Gen. 9. *Qui effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Matt. 26. *Qui acceperit gladium, iniuste; gladio peribit.* Rom. 13. *Non sine causa gladium portat: minister enim Dei est Magistratus.*

Atque ista prolixè etiam docet contra Anabaptistas Calvinus. *Instit. libr. 4. cap. 20.*

II. CALVINVS *Instit. l. 4. c. 10. §. 5.* Negat Leges ciuiles obligare in conscientia.

SVADET istis. 1. Politica potestas est temporalis; ergo nil ei cum conscientia. 2. Finis legum est Pax æterna: hæc Dei est, non regis. 3. Quia Rex non iudicat de internis. 4. Rex non absoluit; ergo ne cl gat. 5. Bis puniretur peccatum, hic, & isthic. 6. Rex infert: nequit pœnam spiritalem; ergo nec ad eam obligare. 7. Rex plerunque non intendit obligare ad culpam.

AUTOR. Lex humana & diuina differunt firmitate: nam illa potest, hæc nequit abrogari. Obligatione non differunt.

I. Quia, vis obligatiua est de essentia Legis, ut regulæ morum, à qua recessus fit in peccato. Nec enim lex ideo solum obligat, quia est diuina; nam sic omnes æqualiter ligarent leges diuinæ: cum arctius illa liget, cuius violatio magis est contraria fini legis, scilicet charitati. *1. Timoth. 1.*

2. Quia lex diuina & humana sic differunt ut Lex, Papæ & Legati, Regis, & P. regis: at hæc nihil differunt in obligatione conscientiarum.

3. Sæculares Principes obligare possunt ad pœnam, ergo & ad culpam. Nam ait Aug. l. 1. retract. c. 9. *Omnis pœna, si iusta est, pœna peccati est.*

4. Sic Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non enim est potestas, nisi à Deo.* 2. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* 3. *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt, æternam,* aiunt hic Patres. 4. *Idè necessitate subditi esse.* 5. *Non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* 6. *Ministri enim Dei sunt.* 1. Pet. 2. *Subiecti esse propter Deum.*

DICO AD I. II. III. Ex istis sequitur, Magistratum politicum non posse obligare, nisi ad actus temporales & externos: non autem, non posse in hinc obligare conscientiam. Quia lex quæ regula est, ab ea deuiare nefas est. Sicque potestas temporalis producit effectum spiritalem; quia lex & potestas in se sunt res spirituales.

AD IV. & VI. Rex non potest absolute, aut punire pœna spiritali; at potest ad hanc obligare; quia pollet auctoritate Dei. Dein; lex obligat ad pœnã æternam, non quia politica est; sed ut lex est ministri Dei. Ad

AD V. Peccatum potest à pluribus puniri, quando plures offendit.

AD VII. Obligare pendet ex libera intentione Legislatoris.

QVÆSTIO LXXII.

An Christianis belligrare fas contra hostes?

MANICHÆI doc. bant bellum ex natura illicitum esse. Sic & Anabaptistæ, & Oecolampadius. &c. Huc plures adducit S. Patres Erasmus, apud Belli lib. 3. cap. 14.

LUTHERVS art. 34. negat licitum Christianis contra Turc. m gerere bellum.

SVADET istis. 1. Quia Voluntas Dei est, vt à Turca, cui flagello puniamur: Dei autem voluntati resistere nefas. 2. Quia Ecclesie vitior est tribulatio, quàm pax. Vnde S. m. de matrimonio, cul. at morem Ecclesie orantis pro pace. 3. Quia, ait artic. 34. Pontifici sunt peiores Turcis: at stultum est, pro peioribus contra meliores Turcas pugnare.

AUTOR. Odium in Papam huc impulit Lutherum.

DICO AD I. Permittit Deus nos exerceri, hoc sine, vt conuertamur à peccatis, non vt pereamus: Itaque vult vt resistamus molenti nobis interitum, quem Deus non vult. Immittit pestem; non vult tamen ei non resisti.

AD II. Quia tribulatio periculosa est, idcirco eam deprecari iubemur. Matth. 6. *Et ne nos induas.* &c. Iubemur 1. Timoth. 2. Orare pro regibus & pace.

AD III. Absurditatem suam Lutherus, l. de Vist. Saxon. postea reuocauit.

QVÆSTIO LXXIII.

An Principis sit dare libertatem Religionis specie Conciliationis?

ETNICI omnes Philosophorum sectas admittunt, ait Aug. l. 18. de Ciuit. c. 51. Themistius Philosophus Valenti Imperatori iussit, gratam Deo scelerum esse varietatem, dum ita modis pluribus colli-

tur; sitque plures, quò difficilius cognoscitur.

PROTESTANTES Spiræ anno 1526. se obtinuisse ferunt libertatem religionis.

SVADENT istis. 1. Quia fides est libera. 2. Quia donum Dei est. 3. Quia experientia constat, cogendo nil profici. 4. Quia Christiani Iudæos, etiam hostes, semper tolerauerunt.

AUTOR. Principis est tueri Catholicam Religionem; non alterius permittere libertatem.

1. Quia, Prouerb. 20. *Rex, qui sedet in Solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo.* Item, *Dissipat impios hæreticos, Rex Sapiens.* Psal. 2. *Reges erudimini, qui iudicatis terram; seruite Domino in timore.*

2. Apocal. 2. culpatur Angelus Pergami habens tenentes doctrinam Nicolaitarum, &c.

3. Contra libertatem eam sancierunt Papæ, decreuerunt Imperatores. Solum tres Imperatores eam indulerunt: Iovinianus, ideo grauitè à Concilio Antiocheno reprehensus. Valens, sed Arianus; & Iulianus Apostata.

4. Rationes sunt. 1. Quia, potestas sæcularis, & spiritalis sunt iunctæ in Ecclesia, sicut corpus & anima: ac huic illud parere debet, præstareque protectionem. Cùm autem dissensio in fide sit Ecclesie dissolutio, vinculum enim illi est confessio fidei, ideo fidei libertas ei exitialis est.

2. Quia, Deut. 17. iubentur occidi, qui non obediunt Sacerdoti. Et, cap. 18. pseudopphetæ exterminari: Et, Aug. epist. 50. affert exempla Ezechiel, Iosaphat, Iosia, &c. destruentium lucos, idolorum fana, populumque ad verum Dei cultum cogentium.

3. Quia, Pax reipublicæ diluitur varietate religionum, subnascitur cuique mutua dissidentia: & sic regnum in se diuisum desolabitur.

4. Quia, libertas credendi est libertas errandi in re o-

Gg 3 mni.

mnium periculosissima: nam Eph. 4. *Vna fides solum esse vera potest.*

Obiecta, ut refutata sunt indigna, ex hisce tamen sat patent.

II. PACIFICANTES olim, ab Zenone Imperatore orti, teste *Euagrio lib. 3. c. 14. & 30* Et Apelles dicebant Sectas omnes conciliari posse, nec esse discedendam fidei rationem; sat esse, credi in Crucifixum. Sic & nuper *Georgius Cassander*: Sit sua cuque fides, modo recipiant Scripturam & Symbolum Apostolorum; cetera Ceremonias esse in quibus dissentiantur.

AUTOR. I. At non tam de horum verbis, quam de sensu controuertitur, deque substantialibus articulis.

2. Rogabat & Valentis Imperatoris Præfectus Patres, ne tot Ecclesias vexari paterentur propter paruam dogmatum Arianorum subtilitatem; petebantque Ariani omitti vocem *ὁμοούσιον*, quæ nec in Scriptura vel Symbolo esset; imò litterulam mutari in *ὁμοιούσιον*: ac spondebant pacem. Respondit S. Basilius: *Qui diuinis enutrii sunt eloquiis, corrumpere de his ne vnã syllabam patiuntur; sed pro his si contingat, omnes etiam mortis species amplectuntur.*

3. Non potest libertas credendi in vno concedi articulo, quin pariter & in aliis concedi debeat: Quia vna est formalis ratio fidei omnium ac singulorum articulorum: quique peccat in vno, est omnium reus.

QVÆSTIO LXXIV.

An heretici damnati possint tradi gladio seculari?

LUTHERVS *artic. 23. in assert.* Sicut & Huls *artic. 14. in Concilio Constantiæ damnato*; negat iuste fieri. Sic & Donatistæ olim, teste *Augustino lib. 1. contra Parmen.* Vide *Genealog. p. 2. q. 16. & Antichristum p. 2. q. 30.*

SVADENT istis. 1. Quia, Ecclesia ab initio huc vsque nullum combussit. 2. Quia, non proficitur rationibus, 3. Ecclesia tolerat Iudæos. 4. *Matth. 18.*

Iubentur haberi pro Ethnicis & publicanis; non comburi. 5. *Oportet hæreses esse, 1. Cor. 11. ut, qui probasit sunt, manifeste fiant.* 6. Cupientibus comburi de celo Samantas, ait Dominus; *Luc. 11. Nescitis cuius spiritus estis.* 7. *Matth. 13. Simite utraque crescere usque ad messem.* 8. Dominus permittens multos abire, ait: *Ioann. 6. Nunquid & vos vultis abire?* 9. Fides est donum Dei; nemo igitur ad eam compelli debet. 10. Dominus tribuit Ecclesiæ gladium Spiritus, quod est Verbum Dei: non ferri ac flammæ. 11. Hæretici sunt extra Ecclesiam; at, *1. Cor. 6. Nihil ad nos de his, qui foris sunt.* 12. Apostoli nunquam brachium seculari contra hæreticos implorauerunt.

AUTOR. Hæretici incorrigibiles, præsertim relapsi, sunt excommunicandi, relinquendique gladio. 1. Sic Scriptura in meo *Antichristo par. 2. q. 30.* 2. Quia sic praxis inde ab Constantino Magno contra Arianos & Donatistas, suppliciiis affectos. 3. Ita S. Canones, Concilia, S. Patres, apud *Bellarmin. libr. 3. de Laicis c. 21.*

Ratio fauet. 1. Excommunicari possunt, quæ grauior est poena: ergo & occidi gladio corporali, quod minus: teste *Aug. lib. 3. contra aduers. Legis c. 17.* 2. Quia, alii falsarii addicuntur neci. 3. Foemina fallens viro fidem, est mortis: at Deo frangere fidem est grauius. 4. Tres causæ iusti sunt homicidii: Ne mali bonis noceant: *Ut paucorum supplicio multi corrigantur, profintque moriendo, qui viuendo noluerunt prodesse: Et ipsis improbis occidi satius est, cum deteriores euadunt.* At hæ causæ in hæreticos conueniunt. Deus tamen ipsorum misertus mentem inspiret cunctis saniozem.

DICO AD I. Falsum est.

AD II. Contrarium constat experientia prisca.

AD III. Iudæi fidem Christianam nunquam deseruerunt: Coluntque Religio-

ligionem à Deo quondam institutam: at hæretici, ortam in centore diabolo.

AD IV. Nec adulteros, latrones, &c. Christus vnquam iussit occidi; rectè tamen plectuntur.

AD V. At non iubentur seminari, aut tolerari.

AD VI. Illi nunquam crediderunt: & Discipuli Zelo vindictæ mouebantur. At hæretici desciuerunt à fide; & Ecclesia non est vindictæ cupida.

AD VII. Zizania sunt omnes mali, non solum hæretici.

AD VIII. Christus non venit iudicare, sed iudicari: & ii recedendo se non obligant, sicut hæretici obstinati.

AD IX. At est etiam actus liberi arbitrii, sicut & Castitas; &c. & tamen adulteri, &c. puniuntur. Et quidem fides etiam est libera infidelibus, vt eam acceptent; at Christianis est seruatu necessaria; ideo desertoribus pœna quoque debita est.

AD X. At ecce duos habet gladios.

AD XI. Sunt extra; sed cum debito pœnæ, aut reuertendi.

AD XII. Quia, ait *Augustinus epistola 50.* tunc nullus erat Princeps Christianus: secus, cum esse cœperunt Christiani, per IESVM CHRISTVM. AMEN.

Ecclesiomachia Lutheri-Caluinistica

F I N I S.

Gloria sit Triadi, Mariæ, & sit gloria Diuis.

COPPEN-